

Сооднос помеѓу
одговорност за
штета и
стекнување без
основ

ВОНРЕДЕН
ПРОФЕСОР МАРИЈА
Амповска

7МА МЕЃУНАРОДНА НАУЧНА
КОНФЕРЕНЦИЈА "ОПШТЕСТВЕНИ ПРОМЕНИ ВО
ГЛОБАЛНИОТ СВЕТ"

3ТИ СЕПТЕМВРИ 2020 ГОДИНА,
ШТИП

Конвенционални гледишта

- ▶ постои квалитативна разлика помеѓу стекнувањето без основ и одговорноста за надомест на штета бидејќи од стекнувањето без основ произлегуваат обврски за реституција а од настанувањето на граѓанско-правната одговорност произлегуваат обврски за надомест или компензација.
- ▶ Во теоријата се вели дека обврските за реституција имаат единствена цел да го решат проблемот - да се направи она што е праведно, тие имаат улога на правен лек и не постои потреба да се балансираат интересите на тужителот и тужениот во овој стадиум од развој на односот. Од друга страна, обврските за надомест се еквивалент на должноста да се обезбеди лек за последиците на нашите противправни дејствија

КОНКУРЕНЦИЈА

ОДНОСОТ ПОМЕЃУ СТЕКНУВАЊЕТО БЕЗ ОСНОВ И НАДОМЕСТОТ НА ШТЕТА
СЕ ЗАСНОВА НА КОНКУРЕНЦИЈА. ОВА ОЗНАЧУВА ДЕКА ВО СЕКОЈ
КОНКРЕТЕН СЛУЧАЈ НАДОМЕСТУВАЊЕ Е ВОЗМОЖНО САМО СПОРЕД
ЕДЕН ОД ОВИЕ ОСНОВИ И АКМУЛАЦИЈА НА ДВЕ БАРАЊА ПРОИЗЛЕЗЕНИ
ОД ИСТАТА ФАКТИЧКА СОСТОЈБА НЕ Е ДОЗВОЛЕНА

ИСКЛУЧОК

- ▶ случаи кога тужителот го избрал тужбеното барање за стекнување без основ со кое бара да му се врати одреден предмет, но притоа од фактичката состојба произлегува и изгубена добивка (*lucrum cessans*) која неможе да биде надоместена со тужбата за стекнување без основ, но може да биде надоместена со ново тужбено барање за надомест на штета, засновано на правилата за граѓанско-правна одговорност

ПРИЧИНИ ЗА ПРИМЕНА НА ИСКЛУЧОК

Пример 1

осиромашениот/оштетениот ќе биде приморан да го користи тужбеното барање за стекнување без основ ако во даден момент неможе да го докае постоењето на вина или друг правен основ

Пример 2

кога тужениот е малолетно лице за кое не е предвидена одговорност со законските правила

Пример 3

кога барањето за надомест на штета застарело.

роковите на застареност за овие две барања, во домашното право, се различни. Имено, барањето за надомест на штета застарува во рок од три години од денот кога оштетениот станал свесен за причинетата штета или за лицето кое ја причинило, а во секој случај барањето застарува во рок од 5 години од денот кога штетата настанала. Посебен рок за застареност постои во случај на штета причинета со повреда на договорна обврска и тој рок и ист со рокот предвиден за застарување на договорната обврска. Од друга страна, во домашното право не е предвиден посебен рок во кој застарува барањето за стекнување без основ и поради тоа во овие случаи се

“

При одговорност на сопственикот кој е свесен за обврската да врати нешто поради недостатоци на трговската трансакција и оттаму е свесен за потенцијалното барање на продавачот засновано на стекнување без основ, но тој не водејќи грижа за ваквата правна состојба, го уништува предметот

”

(KOZIOL, 2012, BASIC QUESTIONS OF TORT LAW)

**ТРАНЗИЦИЈА ОД СТЕКНУВАЊЕ БЕЗ ОСНОВ КОН
НАДОМЕСТ НА ШТЕТА**

НЕДОЗВОЛЕНОСТ НА СТЕКНУВАЊЕ БЕЗ ОСНОВ

- ▶ според член 205 од ЗОО не може да се бара поврат на стекнатото без основ во случаите кога се работи за неосновано исплатен надомест на материјална и нематеријална штета во случај на физичка повреда, нарушување на здравје или смрт доколку исплатата на надоместот е направена на збогатениот совесно и во добра верба. Во теоријата и практиката преовладува мислењето дека во овие случаи лицето кои ги направило овие исплати може да бара регрес од лицето кое има обврска да ја надомести штетата

ПРЕДИЗВИЦИ ЗА ПРАКТИКАТА

- ▶ **судската практика укажува на присуство на случаи каде овие два облигациони односи несоодветно се користат. Од друга страна, судот е обврзан со основот на тужбеното барање. Така, според членот 2 од Законот за парнична постапка :”Во парничната постапка судот одлучува во границите на барањата што се ставени во постапката”. Така, доколку тужителот упатив тужбено барање за стекнување без основ, судот ќе пристапи кон испитување дали се исполнети претпоставките за постоење на овој облигационен однос, односно дали едно лице се збогатило, друго лице осиромашено, дали постои поврзаност во тоа движење на имотот и дали истото е неосновано**

Одлука на Основен суд во Штип Тс1 број 8/17 потврдена со одлука на Апелација во Штип 294/18

- ▶ Тужбеното барање се однесува на основ стекнување без основ, а тужителот тврди дека тој и тужениот имале договор. Тужениот бил должен да изгради зголемување на складиштето на тужителот, а тужителот однапред ја платил вкупната сума што изнесува 1.600.000 денари. Но, тужениот не ги испочитувал своите задачи за извршување во дадениот рок и тужителот склучил дополнителен договор со различен изведувач за да го заврши остатокот од градежните работи. Тужителот имал експерт во областа на градежништвото да направи проценка на вкупните трошоци за завршени градежни работи од страна на тужениот и според таа проценка износот бил 1.188,637 денари па тужителот го барал износот на преостанатите 411,363 денари врз основа на стекнување без основ од страна на тужениот. Затоа, судот ја водел парничната постапка во рамките на ова барање. Тоа значеше дека судот имал задача да утврди дали се исполнети предусловите за стекнување без основ а тоа се: дали има зголемување на имотот на тужениот, намалување на имотот на тужителот, корелација помеѓу зголемувањето и намалувањето на имотот и отсуството на правна основа за таква реална состојба.

“ „ При утврдувањето на фактите кои се од значење за одлучување во правната материја, судот утврди дека во овој случај не се исполнети законските предуслови за постоење на стекнување без основ, а тоа е затоа што од сите изложени докази на главна расправа, судот утврди дека во присуство на усен склучен договор меѓу странките, врз основа на кој тужителот му платил на тужениот вкупен износ од 1.600.000 денари, а кој договор не е поништен или раскинат, обврската на тужениот да плати износ од 411.363 денари заради стекнување без основ не постои затоа што правната основа не е суспендирана. ”

Одлука на Основен суд во Штип Тс1 број 8/17

Апелациониот суд утврдил дека жалбата од тужителот е неоснована бидејќи основниот суд правилно го применил материјалното право и ја потврдил одлуката на основниот суд со одлуката ТС3 - 294/18.

Одлука на Основниот суд во Штип ТС1.Бр. 4/16 и Одлука на Апелациониот суд во Штип ТС3-199/18

- ▶ тужителот наведува дека тужениот знаел дека не е сопственик на целиот имот, а сепак склучил договори за закуп и стекнал средства врз основа на употреба на туѓ имот. Основите на тврдењето на тужителот е стекнување без основ. Во оваа парнична постапка судот ги утврдил фактите релевантни за постоењето на основата на тужбеното барање: предуслови за стекнување без основ. Но, било утврдено дека сите (два) договори за закуп биле склучени во согласност со законот затоа што во времето на склучувањето тужениот бил единствениот сопственик на имотот што бил наведен во јавниот регистар во тоа време, и дека тие биле не е поништен или прекинат за време на траењето и реализацијата на обврската. Затоа судот одлучил дека тужбеното барање е неосновано и од таа причина е одбиено. Апелациониот суд ја потврдил одлуката на основниот суд, наведувајќи дека материјалното право е применето на правилен начин во овој случај.

Заклучни согледувања

- ▶ Во случаите каде стекнувањето без основ и надоместот на штета многу наликуваат едни на други, тужителот може да упати тужбено барање за стекнување без основ, иако во суштина се работи за исполнетост на претпоставките за настанување одговорност за причинета штета. Судот ваквото тужбено барање ќе го одбие како неосновано, што ќе доведе до негативни последици за тужителот кои се однесуваат на настапување на застареност, процесни трошоци во парничната постапка во која се одбиени, трошоци за започнување на нова, правилна парнична постапка итн.

Заклучни согледувања 2

- ▶ Ваквата ситуација во правната практика произлегува од една страна од недоволно разликување на претпоставките за настанување на двата облигациони односи едни од други, но и од недоволна разликување на два процесно-правни институти - **основ на тужбено барање и правен основ на тужбено барање**. За основот на тужбеното барање зборува членот 2 од Законот за парнична постапка: "*Во парничната постапка судот одлучува во границите на барањата што се ставени во постапката*". Во конкретните случаи основот на тужбеното барање ќе биде или стекнување без основ или надомест на штета. Од друга страна, правниот основ е регулиран во член 176 од Законот за парнична постапка, според кој: "*Судот ќе постапи според тужбата и кога тужителот не го навел правниот основ на тужбеното барање, а ако тужителот го навел правниот основ, судот не е врзан за него*". Правниот основ на едно барање се однесува на правните одредби од кои произлегува правото на тужителот, согласно фактичката состојба и правната квалификација на правниот основ секогаш ја определува судот.